

УДК 378(44)

Марина ПАЛЬЧУК

м. Сімферополь, АР Крим

Розвиток педагогічної освіти у Франції: сучасні підходи

У статті розглядаються теоретичні та практичні компоненти педагогічної освіти у Франції. Обґрунтовується значення порівняльної педагогіки (компаративістики) для вивчення досягнень педагогічної науки і практики за кордоном, а також можливості використання прогресивних ідей зарубіжного досвіду у вітчизняній педагогічній освіті.

Акцентується увага на інформаційному забезпеченні педагогічних кадрів у Франції.

Соціально-культурні досягнення останніх років значно наблизили європейські країни до реалізації ідеї Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), що базується на інституційній автономії, академічній свободі, рівних можливостях і демократичних принципах, які сприятимуть мобільності, підвищуватимуть можливості працевлаштування, а також привабливість та конкурентоспроможність країн Європи і, зокрема, України¹.

Одна з головних проблем сучасної освіти в Україні і професійної зокрема, пов'язана з неадекватністю рівня її якості та змісту стратегічної спрямованості розвитку світової цивілізації. Тому освітня політика України, враховуючи національні інтереси та орієнтуючись на ідеали людського розвитку, має враховувати загальноосвітні тенденції розвитку, що зумовлюють необхідність суттєвих змін у системі освіти та професійної підготовки². Динамічний розвиток й оперативне реагування на виклики сучасності потребує нової парадигми освіти, що, в свою чергу, зумовлює необхідність пошуку шляхів розв'язання комплексу проблем, пов'язаних з перспективами розвитку і впровадження професійно спрямованої освіти.

Міжнародні документи ЄС з питань діяльності та розвитку професійної освіти *Доповідь «Конкретні завдання систем професійної освіти і навчання майбутнього»* (2001 р.), *«Детальна робоча програма досягнення цілей системи загальної та професійної освіти в Європі до 2010 року»*, *Декларація Європейської Комісії та міністрів освіти європейських країн «Про розвиток співробітництва в сфері професійної освіти й навчання в Європі»* (2002 р.) та ін. розглядають питання порівняльності професійної освіти різних країн, проблеми високоякісної професійної освіти та підготовки педагогічних кадрів для різних галузей національних систем освіти³.

¹ На шляху до європейського простору вищої освіти: відповіді на виклики глобалізації: Комюніке конференції міністрів європейських країн, відповідальних за сферу вищої освіти, м. Лондон (16-19 травня 2007 р.) // Освіта України. – 2007. – № 41 (1 червня 2007 р.). – С. 5-6.

² Николаенко С.М. Інноваційний розвиток професійно-технічної освіти в Україні. – К.: Книга, 2007. – С.4.

³ Образование: сокрытое сокровище: Доклад международной комиссии по образованию для XXI века, представленный ЮНЕСКО. – Париж: ЮНЕСКО, 1996. – 46 с.

Зарубіжні дослідники у галузі порівняльної педагогіки Є.І. Бражник, С.В. Владимірова, Б.Л. Вульфсон, О.М. Джуринський, Є.В. Оношкіна, Д. Лекур та ін. визначають, що провідна мета компаративістики – дослідження, аналіз та виявлення спільного та відмінного в системах освіти різних країн⁴. Проблеми безперервності, диверсифікації та гуманізації освіти для дорослих розглядають П. Даве, Ж. Делор, М. Д. Кареллі, Т. Хьюсен⁵.

Вітчизняні дослідники-компаративісти Н.В. Абашикіна, Н.М. Бідюк, Т.М. Десятов, В.О. Кудін, О.В. Матвієнко, Н.Г. Ничкало, Л.П. Пуховська, А.А. Сбруєва, С.О. Сисоєва та інші наголошують на необхідності широкого вивчення інноваційних підходів до професійного навчання в умовах неперервної освіти, а також на потребі якісних змін у підготовці педагогів професійної школи.

Порівняльний підхід в професійній освіті дозволяє стежити за досягненнями педагогічної науки та практики за кордоном, творчо впроваджувати професійні ідеї в своїй країні. Такий освітній трансферт на сучасному етапі підготовки педагогічних кадрів для системи професійної освіти виступає одним із важливих і продуктивних напрямів удосконалення наукових педагогічних досліджень.

Підходи до організації підготовки педагогів у всіх країнах світу, в тому числі і в країнах Європейського Союзу є настільки різними, що можна говорити тільки про загальноєвропейські рекомендації, спрямовані на підготовку сучасного педагогічного персоналу.

У рекомендаціях Ради Європи йдеться про необхідність формування певних компетентностей педагогів, що пов'язані із загальним ставленням до сучасного соціокультурного розвитку. Європейська інтеграція в освіті залежить від знання дидактичних і методичних понять, а певною мірою й від духу, що передається педагогу (пошана, плюралізм і полікультурність, що належать до європейських цінностей, прихильність до ідеї демократії і розмаїття культур)⁶.

У порівняльних дослідженнях з проблем розвитку освіти, здійснених Є.І. Бражником, провідним у методології творчого використання є культурологічний підхід, що визначає напрям інших підходів – системного, аксіологічного та діяльнісного:

- *системний* підхід акцентує увагу на двох важливих ознаках освіти як системи – відкритості і розвитку;
- *аксіологічний* – орієнтує на аналіз духовно-культурних цінностей, які є рушієм розвитку сучасних систем освіти. Цей підхід дозволяє розглянути освітній процес з точки зору формування і розвитку суспільних цінностей, переваг, засвоєння суб'єктами освітнього процесу суспільних цінностей. Бражник Є.І. зазначає, що аксіологічний підхід допомагає зрозуміти, до якого ідеалу прагне освіта як феномен культури з урахуванням того, що людина в ній – вища цінність і самоціль суспільного розвитку;

⁴ Онушкіна Е.В. Непрерывное профессиональное образование взрослых во Франции. – Дисс.... канд. пед. наук. – СПб: ИМОП СПб ГПУ, 2005. – [Электронный ресурс ЭБ диссертаций РГБ].

⁵ Материали доклада комісії по делам образования ЮНЕСКО – UNESCO.ORG. – 2001.

⁶ Мазоха Д.С. Феномен європейської інтеграції педагогічної освіти//Вища освіта України. – 2005. – № 2. – С. 85.

• *культурологічний* підхід є об'єднуючою основою в дослідженні інтеграційних процесів в освіті. Він проявляється і на технологічному рівні, який виражається у виборі методів і техніки порівняльного дослідження⁷.

На зіставленні, порівнянні й виявленні найбільш характерних особливостей освітніх систем різних країн базуються порівняльний метод, системний аналіз і моделювання, що дозволяють виявити сутність інтеграційних процесів у сучасній європейській освіті.

Звичайно, кожна із зарубіжних професійних шкіл має свою специфіку, відбиває соціально-економічні особливості своєї країни, враховуючи багаторічний вітчизняний педагогічний досвід. Так, система французької освіти в порівнянні з українською здається набагато складнішою, хоча подібна аналогічним системам в інших європейських країнах. Після закінчення середньої освіти учні складають іспит на диплом бакалавра – еквівалент атестату зрілості. Цей документ є єдиною основною умовою вступу до університету. Університетська освіта, у свою чергу, багатоступінчаста і складається з декількох циклів, що дають можливість ніби «нанизувати» один диплом на іншій. Перший диплом можна одержати після двох років навчання. Проте назвати його повноцінним не можна, швидше, це свого роду «перевалочний пункт» – перехідна стадія, після якої студент може вибрати собі дещо іншу спеціалізацію залежно від інтересів. У другий цикл входять третій і четвертий роки навчання. Третій цикл починається з п'ятого року. Він дає більш поглиблену освіту⁸.

У 1980-1990-х рр., як зазначає О.В. Глузман⁹, в зарубіжних країнах почала здійснюватися перебудова педагогічної освіти. Цей процес зумовлювався, передусім, потребою вирішення головної суперечності між високими вимогами, які пред'являються сучасним суспільством до педагога, і недостатнім рівнем його професійної підготовки, необхідністю оновлення змісту вищої освіти.

У системі вищої педагогічної освіти Франції, яка традиційно ґрунтувалася на спеціалізованих навчальних закладах, з 90-х років організувався новий єдиний тип навчального закладу – *університетський педагогічний інститут*¹⁰.

Слід зазначити, що основні національні пріоритети Франції в галузі освіти на найближчі десятиліття визначив Закон «Про освіту» від 10 липня 1989 року, згідно з яким у цій країні існує єдиний спеціалізований педагогічний вищий навчальний заклад – інститут університетського типу з підготовки педагогів (IUFM). Із створенням IUFM були скасовані державні Нормальні школи з підготовки вчителів початкової школи (ENI), регіональні педагогічні центри (CPR), які готували викладачів для середньої школи, Нормальні школи з підготовки педагогів професійного навчання (ENNA), центри з підготовки педагогів технічного навчання (CFPT). Їх ліквідація дала можливість майбутнім педагогам материнських і початкових шкіл,

⁷ Бражник Е.И. Становление и развитие интеграционных процессов в современном европейском образовании. – Дисс. ... д-ра пед. наук. – СПб: РГБ ОД, 2002. – [Электронный ресурс ЭБ диссертаций РГБ].

⁸ Пономарева С. Во французской стороне, на чужой планете... // Лидеры образования. – 2004. – №№ 9 - 10. – С. 26.

⁹ Глузман А.В. Профессионально-педагогическая подготовка студентов университета: теория и опыт исследования: Монография. – К.: Поисково-издательское агентство, 1998. – 252 с.

¹⁰ Глузман А.В. Профессионально-педагогическая подготовка студентов университета: теория и опыт исследования: Монография. – К.: Поисково-издательское агентство, 1998. – С. 15.

коледжів, загальноосвітніх, технологічних і професійних ліцеїв отримувати освіту в стінах одного вищого навчального закладу.

Система вищої педагогічної освіти у Франції включає два самостійні і, водночас, взаємозв'язані рівні підготовки майбутніх вчителів вуніверситетах та інститутах університетського типу. Для вступу в ці навчальні заклади необхідно мати диплом про трирічну університетську освіту (ступінь ліценціата з обраної дисципліни) або рівноцінний державний диплом іншого вузу.

Більшість кандидатів, що поступають в IUFM, мають ступінь магістра, що свідчить про завершення ними другого рівня вищої освіти (4 роки навчання в університеті). Термін навчання в IUFM – 2 роки. Перший курс навчання присвячується, головним чином, теоретичній і практичній підготовці студентів до одного з шести конкурсів на отримання наступних дипломів: педагога материнської і початкової школи (CAPE); педагога середньої школи (CAPES), що дає можливість працювати вчителем в ліцеї або коледжі, чи викладачем-документалістом в центрах документації та інформації шкільних закладів; викладача технологічних дисциплін в ліцеях або технології в коледжах; завідуючого навчальною частиною ліцею (CRCPE)¹¹.

СТРУКТУРА СИСТЕМИ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ У ФРАНЦІЇ:

¹¹ Закирьянова А.Х. Педагогическое образование во Франции // Профессиональное образование. – 2006. – № 6. – С. 31.

Серед різних виховних теорій, які в єдності забезпечують виховний процес у материнській та початковій школах, у коледжах і ліцеях, у вищих навчальних закладах різних типів Франції, чимало філософів, педагогів, психологів віддають перевагу академізму¹².

Для студентів, що готують себе до роботи в освітніх закладах, найголовніше – витримати відбірний конкурс по закінченні першого курсу. На протязі навчального року стажування в школі чергуються з відвідуванням теоретичних курсів. У програму підготовки входять: педагогіка; методика викладання предмету; психологія; інформатика.

Навчання на другому курсі спрямоване на значне розширення рамок педагогічної підготовки, що охоплює стажування в загальноосвітній школі, написання дипломної роботи, загальноосвітню підготовку або навчання методики викладання профілюючої дисципліни. Після закінчення другого курсу, успішного складання іспитів, випускнику вручається диплом про здобуття вищої педагогічної освіти, що дає право на отримання штатної посади викладача у відповідному типі навчального закладу¹³.

Ідея безперервної освіти протягом усього життя творчо реалізується на практиці французькими педагогами завдяки розвиненій мережі інститутів додаткової педагогічної освіти і Центрив педагогічної документації – установ з інформаційними, технологічними і методичними ресурсами, що оперативно реагують на зміни ринку освітніх послуг, що є важливим засобом модернізації освіти.

Система сервісної допомоги педагогам у Франції має давні традиції. У 1954 р. у Парижі було засновано Національний центр педагогічної документації (CNDP), що координує роботу Центрив у регіонах (CRDP) і департаментах (CDDP). У кожному вищому навчальному закладі створюється власний Центр документації й інформації (CDI)¹⁴.

Центри спрямовують свою діяльність на популяризацію нових освітніх технологій, їх ефективне використання. Особлива увага приділяється здійсненню технологічної та педагогічної експертизи методичних комплексів. Результати експериментальної роботи публікуються в «Досьє педагогічних технологій». Важливою складовою роботи Центрив є їхня видавнича діяльність: видання власних часописів, каталогів, бюлетенів, випуск педагогічної й методичної літератури, створення комп'ютерних програм, аудіовізуальних документів.

Поряд з основною діяльністю центри беруть активну участь у наукових заходах, у різних соціально-культурних, зокрема, з надання допомоги країнам, що розвиваються. У Центрах проходять стажування фахівці відповідних служб з країн європейського співтовариства.

Слід також зазначити, що Центри працюють на основі постійної взаємодії з іншими організаціями та управлінськими органами. Це, перш за все, територіальні

¹² Зязюн Л.І. Французькі теоретики педагогіки про класичну освіту у вимірах давньогрецької культури // Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології: Збірник наукових праць/ За заг. ред. Н.Г. Ничкало. – Харків: НТУ „ХПІ”, 2007. – С. 592.

¹³ Закиряннова А.Х. Педагогическое образование во Франции // Профессиональное образование. – 2006. – № 6. – С. 31.

¹⁴ Жуковський І.В. Забезпечення інформацією педагогічних кадрів у Франції // Шлях освіти. – 2003. – № 1. – С. 24.

органи влади, різні міністерства і відомства, міжнародні і національні організації: Рада Європи, ЮНЕСКО, Національний центр дистанційного навчання, Національний центр наукових досліджень, Національна бібліотека Франції, музей «Лувр», крупні підприємства і фірми: Sony, IBM, Apple, JVC, Panasonic та інші.

Особливу роль в інформаційному забезпеченні педагогічних кадрів у Франції виконує Міжнародний центр педагогічної освіти в Севрі, який з 1945 р. координує міжнародну співпрацю в галузі освіти¹⁵.

Паралельно з університетами у французькій вищій освіті існує система Вищих шкіл. Ця система є дуже закритою, оскільки освіта, здобута у Вищій школі, вважається елітною¹⁶.

Зазначимо, що в зарубіжних країнах постійна взаємодія педагогічних інститутів (факультетів, коледжів), що діють у структурі університетів, з іншими науково-освітньо-методичними підрозділами є важливою умовою реалізації різних моделей підготовки педагогів:

- *основна модель* – є провідною для Англії та Ізраїлю й призначена тим, хто має базову вищу освіту з педагогіки;
- у Німеччині використовується *додаткова модель* підготовки викладачів широкого профілю, за якою випускник, що отримує спеціальну педагогічну освіту, має можливість протягом одного року здобути другу спеціальність;
- у Франції, США та Японії вживається *паралельна модель*, згідно з якою після трьохрічного вивчення основних дисциплін студенти починають прослухувати курси психолого-педагогічного циклу, проходять педагогічну практику, виконують науково-дослідницькі завдання за педагогічними темами;
- *індивідуальна модель* педагогічної підготовки, яка теж використовується у Франції, надає майбутнім педагогам можливість визначити на початку навчання сукупність певних навчальних курсів, вивчення яких необхідно для отримання педагогічної кваліфікації¹⁷.

Спрямування університетської педагогічної освіти на розвиток професіоналізму майбутніх спеціалістів-педагогів нерозривно пов'язано з загальною *диференціацією* та *індивідуалізацією* навчання. Суттєво змінюються *зміст і структура* університетської педагогічної освіти: кардинально змінюється співвідношення освітнього, спеціально-предметного і професійного (психолого-педагогічного та методичного) компонентів підготовки спеціалістів¹⁸. Позитивним, на нашу думку є те, що більше уваги приділяється педагогічній *спеціалізації* студентів.

Викладене вище свідчить про те, що у Франції відбувається активний процес оновлення змісту педагогічної підготовки майбутніх викладачів в контексті сучасних концепцій педагогічної освіти, нових підходів до навчальних планів і програм. На думку С. Вітвицької, одними з перших ознак цього оновлення можна

¹⁵ Жуковський І. Забезпечення інформацією педагогічних кадрів у Франції//Шлях освіти .– 2003.– №. 1.– С. 26.

¹⁶ Пономарева С. Во французской стороне, на чужой планете... // Лидеры образования. – 2004. – №№ 9 - 10. – С. 26.

¹⁷ Глузман А.В. Профессионально-педагогическая подготовка студентов университета: теория и опыт исследования: Монография. – К.: Поисково-издательское агентство, 1998. – С. 27.

¹⁸ Там само, С. 28.

вважати введення в психолого-педагогічну підготовку всіх майбутніх викладачів обов'язкового навчального курсу „Європейський вимір”¹⁹.

Вивчення особливостей розвитку педагогічної освіти Франції та можливостей використання прогресивних ідей цього досвіду у вітчизняній системі підготовки педагогічних кадрів – важливий напрям порівняльно- педагогічних досліджень, оскільки в системі вищої освіти України також відбувається інтенсивний пошук нових підходів до індивідуалізації та диференціації підготовки педагогічних кадрів, форм, методів і технологій професійно-педагогічного навчання майбутніх педагогів професійної школи.

Дослідження вченими досвіду європейських країн та світової спільноти показує, що вивчення, узагальнення й поширення інновацій у професійній підготовці фахівців особливо ефективно здійснюється в процесі реалізації міжнародних проектів.

Слід зазначити, що участь професійних навчальних закладів у міжнародних проектах сприяє не тільки підвищенню якості підготовки конкурентоспроможних на ринку праці робочих кадрів, а й формуванню професійної компетентності й майстерності педагогів професійної школи²⁰.

Сімферопольське вище професійне училище ресторанного сервісу та туризму (СВПУРСіТ) з 2002 року є національним представником України в Європейській асоціації професійних шкіл готельного та туристичного профілю (АЕНТ), до якої входять 40 країн Європи. Впродовж останніх п'яти років училище співпрацює з готелем «Гранд Монарк» (Франція, Шартр), куди щорічно направляються на стажування найкращі студенти, які в подальшому братимуть участь у міжнародних конкурсах професійної майстерності. З урахуванням цього в науково-дослідній роботі навчального закладу приділяється значна увага вивченню інноваційного педагогічного та професійного досвіду Франції.

Активна міжнародна діяльність СВПУРСіТ проходить в рамках Міжнародного проекту «Реформа професійно-технічної освіти в Україні – сектор туризм». У зв'язку з цим у 2005 році представники училища прийняли участь у Європейській конференції, присвяченій підведенню підсумків міжнародної програми «Леонардо да Вінчі» для професійних закладів готельного та туристського профілю. Ця програма є діючим інструментом виконання положень Копенгагенської Декларації 2002 року, що була прийнята Радою ЄС з метою посилення європейського співтовариства та підвищення якості підготовки педагогічних кадрів для професійної школи, отримання ними навиків і компетентностей протягом всього життя²¹.

Безумовно, не можна недооцінювати зарубіжний досвід, але і неприпустимо шукати в ньому готові рішення наших складних проблем. Загальновідомою є істина про неможливість і недоцільність механічного перенесення тієї чи іншої моделі освіти, що народилася, пройшла становлення і розвиток в іншій країні, або ж конкретних методик зарубіжних науковців і практиків на освітянську ниву України. До

¹⁹ Вітвицька С.С. Практикум з педагогіки вищої школи: Навчальний посібник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів магістратури. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – С. 342.

²⁰ Пальчук М.І. Адаптація професійної освіти України в Європейський освітній простір// Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: Зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 21-23 травня 2007 р.)/ Редкол. Г.В. Боряк, Г.В. Власова, Л.А. Дубровіна, М.С. Слободяник та ін. – К., 2007. – С. 304.

²¹ Волкова Г.Ю. Міжнародні програми і проекти у житті училища// Професійно-технічна освіта. – 2007. – № 2. – С. 51-52.

вітчизняних ідей, відповідно – концепцій, моделей, методик, навчальних закладів нового типу необхідно йти власним шляхом, з послідовним, науково обґрунтованим традицій, конкретних умов і можливостей, а також світових тенденцій, що відповідають потребам розв'язання глобальних проблем людства²².

Враховуючи загальноосвітні тенденції розвитку, що зумовлюють необхідність суттєвих змін у системі професійної освіти, нова освітня парадигма України має базуватися на вітчизняних наукових доробках, враховувати національні інтереси. Доцільно дбайливо ставитися до вітчизняного досвіду, який має чимало переваг, зокрема: створення умов для рівного доступу до якісної освіти, концептуальна педагогічна єдність між структурними підрозділами освіти (середньою освітою, професійно-технічною, вищою освітою); чітка ієрархія в управлінні педагогічними підсистемами і процесами; креативність і толерантність освітніх підходів.

Стаття надійшла до редакції 15.02.08.

Марина ПАЛЬЧУК

Современные теоретические и практические подходы к педагогическому образованию Франции

Резюме

В статье рассматриваются теоретические и практические компоненты педагогического образования во Франции.

Обосновывается значение сравнительной педагогики (компаративистики) для изучения достижений педагогической науки и практики за рубежом, а также возможностей использования инноваций международного педагогического опыта в системе отечественного педагогического образования.

Акцентируется внимание на информационном обеспечении педагогических кадров Франции.

Maryna PALCHUK

Modern theoretical and practical approaches to pedagogical education in France

Summary

The theoretical and practical components of the professional education in France are being observed.

The value of comparative pedagogy (comparativistics) for studying the achievements of pedagogical science and practice abroad and also possibilities of using the innovations of international pedagogical experience in the system of domestic pedagogical education are being defined.

The emphases are given to the information support of the pedagogical staff in France.

²² Ничкало Н.Г. Використання зарубіжного досвіду професійної освіти в Україні//Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз: Монографія/ За ред. Н.Г. Ничкало, В.О. Кудіна.– Черкаси: Вибір, 2002.– С. 362.